
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΩΔΕΚΑΤΟ

Στερεότυπα - Προκαταλήψεις

1. Η Προκατάληψη στις Διομαδικές Σχέσεις και Συμπεριφορές

Ερωτήσεις διαζευκτικής απάντησης ή του τύπου «σωστό – λάθος»

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες, σημειώνοντας Χ στο αντίστοιχο πλαίσιο. Στη συνέχεια, κάθε πρόταση που θεωρήσατε Λανθασμένη, να την αναδιατυπώσετε στη διάστικτη κενή γραμμή, ώστε να γίνει σωστή.

Σωστό Λάθος

α) Κάθε ομάδα δημιουργεί, κατά κανόνα, μια θετική εικόνα για τον εαυτό της και τα μέλη της.
.....
.....	☐	☐
β) Κάθε ομάδα δημιουργεί πάντοτε θετικές εικόνες για τις άλλες ομάδες με τις οποίες έρχεται σε επαφή.
.....
.....	☐	☐
γ) Στις φυλετικές προκαταλήψεις στηρίχθηκε για πολλά χρόνια το ρατσιστικό καθεστώς της Νότιας Αφρικής, γνωστό ως Απαρτχάιντ.
.....
.....	☐	☐
δ) Οι αρνητικές προκαταλήψεις είναι, λογικά και εμπειρικά, θεμελιωμένες αρνητικές στάσεις έναντι ατόμων και κοινω ομάδων.
.....
.....	☐	☐

Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Να ορίσετε το περιεχόμενο του όρου προκατάληψη.
2. Να ορίσετε το περιεχόμενο του όρου αρνητική προκατάληψη.
3. Να δώσετε ένα παράδειγμα που να δείχνει ότι οι προκαταλήψεις συνδέονται, πολλές φορές, με την προπαγάνδα.
4. Να εξηγήσετε πώς εκδηλώνονται οι αρνητικές διακρίσεις σε βάρος των κοινωνικών ομάδων κατά παράβαση των αρχών της ισότητας και του σεβασμού της ιδιαίτερης ταυτότητας των μελών της.

Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. α) Να περιγράψετε την εικόνα που δημιουργεί κάθε ομάδα για τον εαυτό της και τα μέλη της.
β) Να περιγράψετε την εικόνα που δημιουργεί κάθε ομάδα για τις άλλες ομάδες με τις οποίες έρχεται σε επαφή.
2. Να εξηγήσετε με ποιο τρόπο ορισμένες κοινωνικές θεωρίες νομιμοποιούν, συχνά τις προκαταλήψεις.
3. Να περιγράψετε, με συντομία, πώς διαμορφώνονται οι διομαδικές σχέσεις μέσα σε μια κοινωνία υπό την επιρροή των αρνητικών προκαταλήψεων και στερεοτύπων.

2. Αρνητικές Προκαταλήψεις και Στερεότυπα

2.1. Γενικά περί αρνητικών προκαταλήψεων

Ερωτήση ανάπτυξης

Να εξηγήσετε πώς συμπεριφέρονται τα άτομα που έχουν αρνητικές προκαταλήψεις έναντι άλλων ατόμων, κοινωνικών ομάδων ή κοινωνικών κατηγοριών.

Ερώτηση αντιστοίχισης

1. Να γράψετε τον αριθμό που έχουν μπροστά οι προτάσεις του πίνακα A, στην αντίστοιχη στήλη α', β', γ', του πίνακα B. Κάθε πρόταση αντιστοιχεί μόνο σε μία στήλη.

«Οι προκαταλήψεις ως στάσεις συνδυάζουν πεποιθήσεις και συναισθήματα και προσανατολίζουν τη συμπεριφορά του ατόμου προς ορισμένη κατεύθυνση.» (σελ.291 σχ.βιβλίου).

A	B			
	<i>Προκατειλημμένη Στάση</i>	α' <i>Πεποίθηση</i>	β' <i>Συναίσθημα</i>	γ' <i>Συμπεριφορά (προδιάθεση)</i>
1. Δεν θα δεχόμουν ποτέ η κόρη μου να παντρευτεί ένα Μαύρο. 2. Νομίζω ότι οι φορείς του AIDS είναι ναρκομανείς και ομοφυλόφιλοι. 3. Πιστεύω ότι οι Μαύροι είναι κατώτεροι.	Κατά των Αλβανών			
4. Θυμώνω όταν βλέπω να προσλαμβάνουν μια Αλβανή ως οικιακή βοηθό. 5. Δεν θα άφηνα ποτέ το γιό μου να κάνει παρέα με φορέα του AIDS. 6. Αισθάνομαι οργή όταν βλέπω ένα Μαύρο να είναι ηγετικό	Κατά των Μαύρων			

<p>στέλεχος μιας εταιρείας.</p> <p>7. Έχω τη γνώμη ότι οι Αλβανοί είναι κλέφτες.</p> <p>8. Εξοργίζομαι όταν ο οδοντογιατρός μου δέχεται στο ιατρείο του φορείς του AIDS.</p> <p>9. Δε θα ενοικίαζα ποτέ το σπίτι μου σε Αλβανό.</p>	Κατά των φορέων του AIDS			
---	--------------------------	--	--	--

2.2. Γενικά περί στερεοτύπων

Ερωτήσεις διαζευκτικής απάντησης ή του τύπου «σωστό – λάθος»

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες, σημειώνοντας Χ στο αντίστοιχο πλαίσιο. Στη συνέχεια, κάθε πρόταση που θεωρήσατε Λανθασμένη, να την αναδιατυπώσετε στη διάστικτη κενή γραμμή, ώστε να γίνει σωστή.

Σωστό Λάθος

- α) Ο όρος στερεότυπο εισάγεται στις κοινωνικές επιστήμες από τον Ρ.Μέρτον.
-
-
- β) Τα στερεότυπα αντιπροσωπεύουν και συμπυκνώνουν τη «γνώση» που έχουν οι άνθρωποι για ορισμένους λαούς και για ορισμένες κοινωνικές ομάδες ή κατηγορίες ατόμων.
-
-
- γ) Τα στερεότυπα εμπεριέχουν αναλυτικές αιτιολογήσεις.
-
-
- δ) Τα στερεότυπα εκφράζονται με επιθετικούς προσδιορισμούς και τυποποιημένες φράσεις.
-
-

Ερώτηση συμπλήρωσης

Να συμπληρώσετε τα κενά στο παρακάτω κείμενο.

Τα στερεότυπα είναι σχήματα αντιλήψεων για ένα λαό, μια κοινωνική ή μια κοινωνική κατηγορία. Αποδίδουν με τρόπο σε όλα τα μέλη των συνόλων αυτών ορισμένα χαρακτηριστικά, αλλά και μόνο επειδή είναι τους. Ενεργοποιούνται χωρίς, δηλαδή με τρόπο αυτόματο, μηχανικό και ανορθολογικό και παρεμποδίζουν τη λειτουργία της Καθορίζουν, συνεπώς, αποφασιστικά την αντίδραση και τη ενός ατόμου ή μιας, απέναντι στα μέλη των ομάδων τα οποία είναι στόχος των

Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Να αναφέρετε πώς ορίζει ο Γ. Λίπμαν τα στερεότυπα.
2. Να εξηγήσετε σε ποιες κοινωνικές ομάδες ή κοινωνικές κατηγορίες αναφέρονται τα στερεότυπα;

Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. Να αναπτύξετε το περιεχόμενο του όρου στερεότυπο.
2. Αφού διαβάσετε το παρακάτω κείμενο, να προσδιορίσετε τη σχέση των προκαταλήψεων με τα στερεότυπα και να επισημάνετε τη διάκρισή τους.

«Το στερεότυπο (εικόνα-ιδέα), είναι μια κατηγορία πεποιθήσεων. Εμφανίζεται δηλαδή σαν μια πεποίθηση που δε στηρίζεται όμως σε μια υπόθεση που μπορεί να αποδειχθεί σωστή ή λαθεμένη, αλλά σαν μια πεποίθηση, που, χωρίς στοιχεία προσωπικής εκτίμησης και αξιολόγησης, θεωρείται λαθεμένα (συνολικά ή μερικά) ότι αποτελεί διαπιστωμένο γεγονός. (...)

Το κριτήριο διαχωρισμού μεταξύ πεποιθήσεων και στερεοτύπων - πεποιθήσεων, είναι ότι οι πεποιθήσεις στηρίζονται σε υποθέσεις που μπορούν να αποδειχθούν σωστές ή λαθεμένες, επομένως μπορεί να αλλάξουν. Αντίθετα τα στερεότυπα-πεποιθήσεις εμφανίζονται σε σχέση με την πραγματικότητα στην οποία αναφέρονται, σαν διαπιστωμένα γεγονότα, ενώ ουσιαστικά προκύπτουν από μηχανικές αντιδράσεις και κρίσεις σε σχέση μ' αυτά και όχι

από διαδικασίες στη βάση υποθέσεων που μπορούν να ελεγχθούν για την ορθότητά τους (...).

Το στερεότυπο διακρίνεται από την προκατάληψη, γιατί, όπως είπαμε, το στερεότυπο είναι μια κατηγορία πεποιθήσεων, ενώ ο όρος προκατάληψη αναφέρεται σε μια ιδιαίτερη στάση που προσδιορίζεται και κατευθύνεται απ' αυτά τα στερεότυπα. Επομένως, οι στερεοτυπικές αντιλήψεις (στερεότυπα) ενδιαφέρουν εφόσον οδηγούν σε προκαταλήψεις (ιδιαίτερες στάσεις). (...).

Ανακεφαλαιώνοντας, θα λέγαμε ότι, η **στάση** αναφέρεται στην ψυχολογική τοποθέτηση του ατόμου ή της ομάδας, δηλαδή στην εν γένει συμπεριφορά. Η **προκατάληψη** είναι μια ιδιαίτερη στάση, που εκφράζει μια δυσμενή ψυχολογική τοποθέτηση κυρίως απέναντι μιας ξένης ομάδας. Το δε **στερεότυπο** είναι μια κατηγορία πεποιθήσεων με προκατασκευασμένη αξιολογική κρίση, που αποτελεί συχνά το νοητικό περιεχόμενο της προκατάληψης, δηλ. της ιδιαίτερης αρνητικής στάσης».

Ε. Χατζηκωνσταντή, Κοινωνιολογία Γ' Λυκείου,
Συντονιστής Β. Φίλιας, Αθήνα 1983 (σελ. 245,248-251)

3. Δύο Παραδείγματα Προκαταλήψεων και Στερεοτύπων

3.1. Ρατσισμός

Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Να ορίσετε τι ονομάζεται ρατσιστική ή φυλετική προκατάληψη.
2. Να προσδιορίσετε τι σημαίνει κατά κυριολεξία ο όρος ρατσισμός.
3. Να επισημάνετε πώς χρησιμοποιείται στην καθημερινή ζωή ο όρος ρατσισμός.
4. Να αναφέρετε τους κυριότερους παράγοντες που εξηγούν την εμφάνιση και ενίσχυση των ρατσιστικών προκαταλήψεων και στερεοτύπων.

1. Ο ρατσισμός ως αποτέλεσμα κοινωνικών σχέσεων

Ερωτήσεις διαζευκτικής απάντησης ή του τύπου «σωστό – λάθος»

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες, σημειώνοντας Χ στο αντίστοιχο πλαίσιο. Στη συνέχεια, κάθε πρόταση που θεωρήσατε Λανθασμένη, να την αναδιατυπώσετε στη διάστικτη κενή γραμμή, ώστε να γίνει σωστή.

Σωστό Λάθος

α) Οι άνθρωποι υιοθετούν από μικρή ηλικία τις προκαταλήψεις και τα στερεότυπα μέσω της κοινωνικοποίησης.

β) Οι προκαταλήψεις, όπως και οι άλλες στάσεις, υπάρχουν από τη γέννηση ως στοιχεία του χαρακτήρα ενός ανθρώπου.

Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Να επισημάνετε τη διαδικασία με την οποία οι άνθρωποι υιοθετούν τις προκαταλήψεις και τα στερεότυπα.
2. Να εξηγήσετε γιατί, σύμφωνα με ορισμένες θεωρίες, οι κατηγοριοποιήσεις είναι αναπόσπαστο μέρος της ανθρώπινης σκέψης.

Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. Να περιγράψετε τη συμβολή της οικογένειας στη μετάδοση των στερεοτύπων και προκαταλήψεων.
2. Να αναλύσετε το ρόλο των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας και Ενημέρωσης στην υιοθέτηση και στη διάδοση ρατσιστικών προκαταλήψεων και στερεοτύπων.
3. α) Να εξηγήσετε πώς κατασκευάζονται οι εσω-ομάδες και οι εξω-ομάδες.
β) Να αναλύσετε τις σχέσεις που διαμορφώνονται οι μεταξύ των εσω-ομάδων και των εξω-ομάδων.

Ερώτηση επιλογής

Να επιλέξετε από τις παρακάτω προτάσεις της στήλης Α αυτές που χαρακτηρίζουν τις σχέσεις της εσω-ομάδας με την εξω-ομάδα και να γράψετε το αντίστοιχο γράμμα αρίθμησής τους στις γραμμές της στήλης Β.

Α	Β
α) Τα μέλη κάθε εσω-ομάδας αξιολογούν θετικότερα την ομάδα τους συγκριτικά με την εξω-ομάδα.	
β) Τα μέλη μιας εσω-ομάδας, ορισμένες φορές, προβαίνουν σε διακρίσεις και σε παραβιάσεις των δικαιωμάτων των μελών μιας εξω-ομάδας.	
γ) Η αναβάθμιση της εσω-ομάδας ενισχύεται από την αναβάθμιση της εξω-ομάδας.	
δ) Τα μέλη της εσω-ομάδας τείνουν να επικεντρώνουν την προσοχή τους και να συγκρατούν μόνο τα γεγονότα που επιβεβαιώνουν την «ανωτερότητα» της ομάδας τους και την «κατωτερότητα» της εξω-ομάδας	
ε) Κάθε εσω-ομάδα ελαχιστοποιεί πολύ περισσότερο τις διαφορές των μελών μιας εξω-ομάδας.	
στ) Η εσω-ομάδα δεν βλέπει ομοιόμορφα τα μέλη μιας εξω-ομάδας.	
ζ) Τα μέλη μιας εσω-ομάδας διαθέτουν πολύ περισσότερες γνώσεις για την εξω-ομάδα απ' όσες διαθέτουν για την ίδια τους την ομάδα.	
η) Τα μέλη μιας εσω-ομάδας διαμορφώνουν την αντίληψη και τη γνώση τους για την εξω-ομάδα στερεοτυπικά.	
θ) Οι εσω-ομάδες τείνουν να υπερεκτιμούν τα μέλη τους και να υποτιμούν τα μέλη των εξω-ομάδων.	

2. Ο ρατσισμός ως αποτέλεσμα ψυχολογικών κινήτρων

Ερωτήσεις διαζευκτικής απάντησης ή του τύπου «σωστό – λάθος»

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες, σημειώνοντας Χ στο αντίστοιχο πλαίσιο. Στη συνέχεια, κάθε πρόταση που θεωρήσατε Λανθασμένη, να την αναδιατυπώσετε στη διάστικτη κενή γραμμή, ώστε να γίνει σωστή.

Σωστό Λάθος

- α) Η αναζήτηση «εξίλασθριου θύματος», είναι ένας ακόμη παράγοντας δημιουργίας και διατήρησης των προκαταλήψεων.
-
- β) Η έρευνα του Αντόρνο έδειξε την ύπαρξη στενής σχέσης ανάμεσα στην αντισημιτική προκατάληψη και στον εθνοκεντρισμό.
-
- γ) Οι αντισημίτες είχαν αρνητικές στάσεις και προκαταλήψεις μόνο απέναντι στους Εβραίους.
-

Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Να αναφέρετε το αντικείμενο της έρευνας που έκανε ο Τ. Αντόρνο και οι συνεργάτες του το 1950.
2. Με βάση την έρευνα του Τ. Αντόρνο, να εξηγήσετε γιατί τα παιδιά με αυταρχικούς γονείς έχουν επιθετική συμπεριφορά απέναντι στις μειονοτικές κοινωνικές ομάδες.

Ερώτηση ανάπτυξης

Με βάση την έρευνα που έκανε ο Τ. Αντόρνο και οι συνεργάτες του το 1950, να εξηγήσετε τα ψυχολογικά κίνητρα που οδηγούν κάποιες κοινωνικές ομάδες σε ρατσιστική αντιμετώπιση άλλων μειονοτικών ομάδων.

3. Ο ρατσισμός ως αποτέλεσμα οικονομικών παραγόντων

Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Να εξηγήσετε τη φράση: « Σε κάθε σύγχρονη κοινωνία, ο ρατσισμός βρίσκεται εν δυνάμει».
2. Να αναφέρετε ποιες κοινωνίες ονομάζονται πολυπολιτισμικές.
3. Να προσδιορίσετε ποιο είναι το κύριο εμπόδιο στο σεβασμό της διαφορετικότητας μέσα στις κοινωνίες.

Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. Να εξηγήσετε με ποιο τρόπο ο οικονομικός ανταγωνισμός, μεταξύ των κοινωνικών ομάδων, δημιουργεί και διατηρεί τις προκαταλήψεις και τα στερεότυπα.
2. Να αναπτύξετε τα χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών δημοκρατικών κοινωνιών.

3.2. Ο σεξισμός

Ερωτήσεις διαζευκτικής απάντησης ή του τύπου «σωστό – λάθος»

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες, σημειώνοντας X στο αντίστοιχο πλαίσιο. Στη συνέχεια, κάθε πρόταση που θεωρήσατε Λανθασμένη, να την αναδιατυπώσετε στη διάστικτη κενή γραμμή, ώστε να γίνει σωστή.

Σωστό Λάθος

- α) Οι σεξιστικές προκαταλήψεις καθορίζουν, εδώ και πολλούς αιώνες, τους ρόλους των ανδρών και των γυναικών.

.....
.....

- β) Πολλές από τις προσδοκίες των γονέων εξαρτώνται από το φύλο του νεογέννητου.

.....
.....

- γ) Η κοινωνία αξιολογεί αρνητικά τα άτομα τα οποία ανταποκρίνονται στις προκαταλήψεις και στα στερεότυπα που συνδέονται με το φύλο τους.
-
-
- δ) Στις μητριαρχικές κοινωνίες οι διακρίσεις γίνονται σε βάρος του γυναικείου φύλου.
-
-
- ε) Η Ελλάδα, σήμερα, κατέχει την προτελευταία θέση στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσον αφορά το ποσοστό των γυναικών βουλευτών.
-
-

Ερώτηση διάταξης

Να επιλέξετε από τους παρακάτω επιθετικούς προσδιορισμούς και να τους γράψετε στην αντίστοιχη στήλη, εκείνους που συνοδεύουν τη στερεοτυπική εικόνα της γυναίκας και του άνδρα αντίστοιχα.

Ισχυρός, η – ελκυστικός, η – εγκάρδιος, α – εξουσιαστικός, η – συναισθηματικός, η – ανεξάρτητος, η – παθητικός, η – εκφραστικός, η – αποτελεσματικός, η – δυναμικός, η – εξαρτημένος, η – επιτυχημένος, η – περιποιητικός, η – ποθητός, η

Στερεοτυπική εικόνα του άνδρα	Στερεοτυπική εικόνα της γυναίκας

Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Να προσδιορίσετε το περιεχόμενο του όρου σεξισμός.
2. Να περιγράψετε πώς παρουσιάζεται η εικόνα του άνδρα και της γυναίκας σε μια ανδροκρατούμενη κοινωνία.
3. Να αναφέρετε τη διαδικασία με την οποία αναπαράγονται οι σχέσεις κυριαρχίας ανάμεσα στα δύο φύλα.
4. Να αναφέρετε ένα παράδειγμα που να δείχνει ότι η θέση της γυναίκας, ακόμα και σήμερα, στη Χώρα μας, δεν έχει εξισωθεί πλήρως με εκείνη του άνδρα.

Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. Να αναπτύξετε το ρόλο της οικογένειας στο σχηματισμό των σεξιστικών προκαταλήψεων και στερεοτύπων.
2. α) Να εξηγήσετε τον τρόπο με τον οποίο η κοινωνία αξιολογεί τα άτομα ανάλογα με το φύλο τους.
β) Να περιγράψετε πώς αξιολογούν τον εαυτό τους τα άτομα του ανδρικού και του γυναικείου φύλου αντίστοιχα.

Προαιρετικές εργασίες για το σπίτι

Εργασία 1η

Πηγή 1

«Ο Αδόρνο και οι συνεργάτες του κατασκεύασαν μια κλίμακα βασισμένη σε προβολικά τεστς και άλλες ερωτήσεις με το όνομα F-scale, δηλαδή Φασιστική κλίμακα. Η αυταρχική προσωπικότητα περιλαμβάνει τα εξής χαρακτηριστικά: 1) πίστη στις συμβατικές αξίες της κοινωνίας, 2) υποταγή σε αυταρχικές αξίες, 3) επιθετικότητα, 4) τάση να γίνεται αντιληπτή μόνο η επιφανειακή συμπεριφορά, και έλλειψη εναισθησιών σε συναισθήματα και σκέψεις, 5) προλήψεις, 6) ψευδοδυναμικότητα, 7) ενδιαφέρον για εξουσία και δύναμη, 8) κυνισμός, 9) τάση να πιστεύει κανείς σε σκοτεινές, μεταφυσικές,

καταστρεπτικές δυνάμεις που επηρεάζουν τον άνθρωπο, 10) πίστη ότι οι ερωτικές σχέσεις είναι ανήθικες.

Αποτελέσματα από μελέτες στις Η.Π.Α. έχουν δείξει, ότι τα άτομα που χαρακτηρίζονται ως αυταρχικά με βάση το F-scale συγχρόνως α' είναι προκατειλημμένα απέναντι στις μειονότητες, όπως π.χ. στους Μαύρους, στους Εβραίους, κτλ., β' είναι πιστά στους παραδοσιακούς ρόλους της οικογένειας, γ' είναι πιο συντηρητικά στα πολιτικά τους φρονήματα, δ' έχουν προβλήματα συμμετοχής σε ομάδες με δημοκρατικό ύφος ή με *laissez-faire* ύφος, ε' δυσκολεύονται να αντιληφθούν τις στάσεις των άλλων, στ' είναι καχύποπτα απέναντι στις προθέσεις των άλλων και συγχρόνως εκμεταλλεύονται τους άλλους, και ζ' τέλος προέρχονται από οικογένειες με χαμηλή μόρφωση».

Δ. Γεώργας, Κοινωνική Ψυχολογία, τόμος Β'
(δ' έκδοση) σελ. 139, Αθήνα 1995

Πηγή 2

«Ουσιώδες στοιχείο για την ακαμψία του ολοκληρωτικού χαρακτήρα είναι ο δεσμός του με την εξουσία, η τυφλή, πεισματώδης, κρυφά οργίλη αναγνώριση του καθετί που έχει δύναμη. Έμφαση αποδίδεται σε κάθε συμβατικά ισχύουσα αξία, όπως η εξωτερικά ορθή συμπεριφορά, η επιτυχία, η επιμέλεια, η ικανότητα, η σωματική καθαρότητα, η υγεία, και κομφορμιστική άκριτη συμπεριφορά. Σε τέτοιους ανθρώπους ο τρόπος σκέψης κι αίσθησης είναι ιεραρχικός. Υποτάσσονται στην εξιδανικευμένη ηθική εξουσία της ομάδας στην οποία συγκαταλέγουν και τους εαυτούς τους - οι «εντός της ομάδας» (in-group) σύμφωνα με την έκφραση του W.G. Sumner - και είναι πάντοτε έτοιμοι να καταδικάσουν όσους δεν ανήκουν σ' αυτήν ή πιστεύουν ότι δεν ανήκουν, με οποιαδήποτε πρόφαση. Η λαϊκή ρήση για τη «φύση του ποδηλάτη» δείχνει με αρκετή ακρίβεια αυτό τον τρόπο συμπεριφοράς (η έκφραση «φύση του ποδηλάτη» έχει να κάνει με τη στάση του σώματός του· από το πάνω μέρος είναι σκυφτός σα να υποτάσσεται στους ανωτέρους του, ενώ από τη μέση και κάτω φαίνεται σαν να λακτίζει όσους βρίσκονται από κάτω, σ.τ.μ.). Το βιοτικό αίσθημα αυτών των ανθρώπων εξωτερικεύεται: προκειμένου να αισθάνονται ότι είναι «κάτι», χρειάζονται την ταύτιση με την υφιστάμενη τάξη πραγμάτων και ταυτίζονται μ' αυτήν τόσο πρόθυμα όσο η τελευταία εμφανίζεται πιο ισχυρή και δυνατή. Πίσω απ' αυτό κρύβεται μια βαθιά

αδυναμία του δικού τους Εγώ το οποίο δεν αισθάνεται πλέον ικανό να αντεπεξέλθει τις απαιτήσεις για αυτοκαθορισμό ενόψει των πανίσχυρων κοινωνικών δυνάμεων και θεσμών. Αυτοί οι τύποι απαγορεύουν στον εαυτό τους κάθε στοχασμό που θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο την ψεύτικη σιγουριά τους κι απεχθάνονται τις ιδιαίτερες πνευματικές δυνάμεις, την πνευματική κλίση, τη φαντασία. Στα μάτια τους ο κόσμος είναι στην πραγματικότητα δομημένος σύμφωνα με το «κλισέ» του «άσπρο-μαύρο» και για κάθε κακό καθίσταται υπεύθυνη η ήδη υπάρχουσα φύση ή πάλι απόκρυφες δυνάμεις, κι αυτό μόνο για να είναι σε θέση ν' αναφέρονται σε κάτι πανίσχυρο και ν' αποφεύγουν τη δική τους ευθύνη. Ασυνείδητα, τέτοια πρόσωπα έχουν την επιθυμία για καταστροφή, παρ' όλα τα αισιόδοξα και θετικά προς τον κόσμο λόγια τους - ακόμα και για την καταστροφή του ίδιου του εαυτού τους. Κλίνουν προς τον κυνισμό και την καταφρόνηση όσον αφορά τους ανθρώπους. Ωστόσο, μια και ο ολοκληρωτικός χαρακτήρας δεν παραδέχεται για τον εαυτό του την επιθυμία για καταστροφή, την προβάλλει σε άλλους, προπάντων στον εχθρό που έχει διαλέξει ή εφεύρει, ή που οι άλλοι έχουν εφεύρει για λογαριασμό του, έναν εχθρό ο οποίος παριστάνεται πάντοτε κατώτερης αξίας κι ωστόσο επικίνδυνος. Κατασκευάζονται μύθοι για συνωμοσίες κι άλλα μυστικά, άπιαστα πράγματα, τα οποία υποτίθεται ότι συμβαίνουν στον κόσμο - έτσι η «παρακμή» των θυμάτων είναι πάντοτε ένα επιχείρημα των δημίων του ολοκληρωτισμού κάθε είδους για να δικαιολογήσουν την εξάλειψή τους.

Μεμονωμένες ψυχολογικές έρευνες έχουν προσθέσει σ' αυτή την ανάλυση ακόμα πιο ουσιώδεις πληροφορίες. Συχνά οι ολοκληρωτικοί χαρακτήρες τσακίζονται κατά την παιδική ηλικία, είτε από έναν ισχυρό πατέρα είτε γενικά από έλλειψη αγάπης, κι επαναλαμβάνουν με τη σειρά τους αυτό που είχαν πάθει οι ίδιοι, για να μπορέσουν να επιβιώσουν ψυχικά. Απ' εδώ προκύπτει και η έλλειψη συγχωτισμού τους με τους άλλους, η πενία των αισθημάτων τους, ακόμα και προς αυτούς που υποτίθεται ότι είναι οι πιο στενοί τους φίλοι ή συγγενείς. Όσο φυσιολογικά κι αν συμπεριφέρονται - και πράγματι συμπεριφέρονται με την έννοια της επιτέλεσης πρακτικών λειτουργιών - τόσο κατεστραμμένοι είναι κατά βάθος, δέσμοι του δικού τους αδύναμου Εγώ, ανίκανοι για καθετί που ξεπερνάει το στενά εννοούμενο συμφέρον τους ή αυτό της ομάδας τους. Η δυνατότητα να έχουν

ζωντανές εμπειρίες εν γένει, έχει εξαφανιστεί γι' αυτούς. Για να τους αλλάξει κανείς πραγματικά, δεν θα ήταν αρκετό να εκπαιδευτούν, ν' αναζητήσουν άλλες πεποιθήσεις, αλλά πρώτα θα' πρεπε να δημιουργηθεί ή ν' αποκατασταθεί η ικανότητα, μέσα από μια μακρόχρονη διαδικασία, ν' αποκτήσουν μια αυθόρμητη και ζωντανή σχέση με τους ανθρώπους και τα πράγματα».

Ινστιτούτο Κοινωνικών Ερευνών της Φραγκφούρτης, Κοινωνιολογία,
Εισαγωγικά δοκίμια, επιμέλεια Τέοντορ Αντόρνο και Μαξ Χόρκχαϊμερ,
εκδ. Κριτική, Αθήνα 1987 (σελ. 213, 214)

Αφού μελετήσετε τα παραπάνω κείμενα των πηγών 1 και 2 να σχολιάσετε:

- α) Τα δομικά στοιχεία της αυταρχικής προσωπικότητας.
- β) Τα ψυχολογικά κίνητρα που οδηγούν τα άτομα με αυταρχική προσωπικότητα να αναζητήσουν το «εξιλαστήριο θύμα».
- γ) Τα άτομα ή τις ομάδες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως «εξιλαστήρια θύματα».

Εργασία 2η

Πηγή

«Οι πρωτοποριακές έρευνες των Γ. Βασιλείου, Β. Βασιλείου, και Χ. Τριάντη στην Ελλάδα έχουν συντείνει στην εκπόνηση μιας θεωρίας για τη συνεργασία και τον ανταγωνισμό στον Ελλαδικό χώρο. (...) Οι Βασιλείου χρησιμοποιούν τον όρο «εσω-ομάδα», δηλαδή «ο κύκλος των δικών». Ο κύκλος των δικών αποτελείται από την εκτεταμένη οικογένεια και τους φίλους. Το κρίσιμο κριτήριο για τους «φίλους», γι' αυτούς που είναι μέλη της εσω-ομάδας, είναι ότι «ενδιαφέρονται για μένα». Θα δείξουν, όταν χρειάζεται, συμπαράσταση χωρίς να εξετάσουν ποιος έχει δίκιο, θα θυσιαστούν για την οικογένειά μου όταν υπάρχει ανάγκη, είναι φιλότιμοι, κτλ. Οι σχέσεις μεταξύ των μελών της οικογένειας είναι συνεργατικές. Επίσης η επιτυχία ενός μέλους της οικογένειας σημαίνει ότι όλη η οικογένεια πέτυχε.

Αντιθέτως, η αναμενόμενη συμπεριφορά απέναντι στην εξω-ομάδα, που την αποτελούν όσοι δεν ανήκουν στον κύκλο των «δικών μας», είναι ο ανταγωνισμός. Έτσι, δεν πρέπει να έχει κανείς απόλυτη εμπιστοσύνη στις προθέσεις όσων δεν είναι «δικοί μας άνθρωποι». Οι πονηριές, η εχθρότητα, η ακραία ανταγωνιστικότητα, όχι μόνον

επιτρέπονται, αλλά επιβραβεύονται, όταν κατευθύνονται προς τους «έξω». Η ανταγωνιστικότητα μπορεί να φτάσει σε τέτοια άκρα ώστε η καταστροφή και ισοπέδωση του εχθρού και του ίδιου να ικανοποιεί περισσότερο από ό,τι να συναγωνιστεί κάποιος για να ξεπεράσει ή να νικήσει αυτόν τον εχθρό. Η έννοια της εσω-ομάδας είναι πολύ χρήσιμη για την κατανόηση και την πρόβλεψη, τόσο των συνθηκών που ευνοούν τη συνεργατική συμπεριφορά, όσο και των συνθηκών που έχουν ως συνέπεια την ανταγωνιστικότητα στον ελληνικό χώρο. (...).

Βέβαια, η ραγδαία εκβιομηχάνιση και αστικοποίηση της Ελλάδας τα τελευταία, κυρίως χρόνια είχαν ως συνέπεια την αλλαγή της μορφής της οικογένειας από εκτεταμένη σε πυρηνική. Οι επιπτώσεις αυτής της αλλαγής είναι ότι οι συνθήκες επιβίωσης στον αστικό χώρο δεν απαιτούν πια τη συλλογική προσπάθεια όλων των μελών της οικογένειας για κοινό έργο. Έτσι η συνεργατικότητα που χαρακτήριζε την εκτεταμένη οικογένεια και την εσω-ομάδα έχει ελαττωθεί αισθητά. Αντιθέτως στην πυρηνική οικογένεια παρατηρούνται αυξημένες συγκρούσεις ανάμεσα στα παιδιά και τους γονείς, περισσότερη ανταγωνιστικότητα μέσα στην οικογένεια, μείωση της αλληλεξάρτησης, αλλοίωση της έννοιας της εσω-ομάδας, από την αλλοίωση χαρακτηριστικών αξιών από την πλευρά των νέων που αποτελούν την εσω-ομάδα και άλλες αλλαγές (...).

(...) Οι Τριάντης, Βασιλείου και Νασιάκου μελέτησαν την αντίληψη για τους άλλους που είχαν σχηματίσει οι Έλληνες και Αμερικανοί για την ομάδα στην οποία ανήκαν. Ένα από τα ευρήματα έδειξε ότι η ομάδα στην οποία ανήκει κανείς, η εσω-ομάδα, ορίζεται διαφορετικά στην Ελλάδα απ' ό,τι στην Αμερική. Ο Αμερικανός ορίζει ως εσω-ομάδα, την ομάδα που περιλαμβάνει τα άτομα που έχουν ίδιες μ' αυτόν ιδέες, ίδιο επάγγελμα, ίδια ενδιαφέροντα».

Δ. Γεώργας, Κοινωνική Ψυχολογία, Πανεπιστήμιο Αθηνών,
Τόμος Β' (δ' έκδοση), Αθήνα 1995 (σελ.119-121,218)

Αφού διαβάσετε το παραπάνω κείμενο, να απαντήσετε:

Πώς ορίζεται η εσω-ομάδα στην Ελλάδα, σύμφωνα με τις έρευνες των Γ. Βασιλείου, Β. Βασιλείου και Χ. Τριάντη.

Εργασία 3η

Πηγή 1

«Ο πρόσφυγας

Οι εφημερίδες και ορισμένα έντυπα περιοδικής έκδοσης συνιστούν πρωταρχικό μέσο διάδοσης των εντυπώσεων και των ρυθμίσεων που αφορούν τους πρόσφυγες στην Ελλάδα. Στα έντυπα αυτά, οι όροι «ξένος», «αλλοδαπός», «μετανάστης», «πρόσφυγας», «μειονοτικός», τείνουν να εκληφθούν ως ταυτόσημοι και υποδαυλίζουν ευρύτατες κατηγοριοποιήσεις εκείνων στους οποίους αναφέρονται. Ευδοκιμεί έτσι η εγγραφή ανεξίτηλων ίσως εικόνων για τις διαδικασίες προσέλευσης προσφύγων και μεταναστών. Οι παράλληλες περιγραφές της αδυναμίας δυτικοευρωπαϊκών κρατών με παράδοση στη «φιλοξενία» μετατοπισμένων πληθυσμών να θέσουν υπό έλεγχο τις κοινωνικές διακρίσεις, συμβάλλουν και αυτές στην ενίσχυση πεποιθήσεων που αποδίδουν κακή προαίρεση σε αλλοεθνείς, αλλόφυλους και αλλόθρησκους. Η υποτιθέμενη απειλητικότητα όλων αυτών μάλιστα μοιάζει να παρέχει ένα καλό «άλλοθι» για τις «αγριότητες» με τις οποίες οι έλληνες πολίτες προασπίζονται τα συμφέροντά τους. (Το Βήμα, 26.9.1993)

Τη δημόσια εικόνα του πρόσφυγα κατασκευάζουν μελέτες και συνεντεύξεις με εμπειρογνώμονες, επιστήμονες ή πολιτικούς. Ενδεικτικό είναι το εξώφυλλο αφιερώματος της *Le Monde Diplomatique* στον κοινωνικό αποκλεισμό (1995, τ. 6): «εξαθλίωση του περιθωρίου», «παραμορφωμένες συνοικίες», «η διάρρηξη της κοινωνικής συνοχής», στο οποίο γράφουν επώνυμοι κοινωνικοί και πολιτικοί επιστήμονες. Η αναζήτηση της υπογραφής τους μετατρέπει τις «έγκυρες» δηλώσεις τους σε αποδεκτή γνώση και ιδεολογία. Κατ' επέκταση, όσα γράφονται για τα διογκούμενα μεταναστευτικά ρεύματα, σε συνδυασμό με τις εκτιμήσεις «ειδικών» - που όμως δεν μεταφέρονται πάντα αυτούσιες -, δίνουν τροφή σε κείμενα των οποίων η γλώσσα απευθύνεται «πειστικά» στους αναγνώστες, αφήνοντας να εννοηθεί μια άρρηκτη σχέση ανάμεσα στην παρουσία αλλοδαπών, την κοινωνική ανασφάλεια, την ανεργία και την εγκληματικότητα.

Η έξαρση του «ρατσισμού» αποδίδεται άμεσα ή έμμεσα στην «ανεξέλεγκτη πια εισροή» εθνοτικών και φυλετικών ομάδων, ενώ πολλές

επιφυλάξεις προξενεί η άγνωστη προέλευση όσων συλλαμβάνονται. Ο πλούτος και τα νοήματα των επιθέτων με τα οποία περιγράφεται ένας Πολωνός, ο οποίος σκοτώνει τον ιδιοκτήτη του καταστήματος που ληστεύει, δείχνει καθαρά ότι η ταυτότητά του συγκροτείται σε απόλυτους όρους: «αδίστακτο κλεφτρόνι», «επικίνδυνος για τη δημόσια ασφάλεια», «ανθρωπόμορφο κτήνος». Λίγες μόνο εφημερίδες καταγράφουν τους λόγους της ληστείας' και όσες το κάνουν, υπογραμμίζουν τις οικονομικές ανάγκες του Πολωνού, ερμηνεύοντας το διάβημά του με βάση τις σκληρές συνθήκες διαβίωσής του (Κούρτη, Πρόσφυγες, Ιαν. 1990: 17-19)».

*Μ. Πετρονάτη, Το πορτραίτο μιας διαπολιτισμικής σχέσης
-UNESCO/EKKE- Αθήνα 1998 (σελ. 82-84)*

Πηγή 2

«Φαινόμενα ρατσισμού στην Ελλάδα δεν έχουμε. Ξενοφοβία, ναι. Και νομίζω ότι είναι δύσκολο να υπάρχει ρατσισμός στην κοινωνία μας, σε αντίθεση με άλλες ευρωπαϊκές, διότι και ιστορικά ακόμη ο Έλληνας διδάσκεται τη φιλοξενία και είναι ανεκτικός έναντι των ξένων. Δεν ξέρω όμως τι θα συμβεί στο μέλλον, όταν με την νομιμοποίησή τους οι αλλοδαποί εργαζόμενοι θα διεκδικούν τα ίδια δικαιώματα με τους Έλληνες εργαζόμενους», απαντά ο κ. Αντώνης Μαγγανάς, καθηγητής εγκληματολογίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο.

«Στην πατρίδα μας δεν παρουσιάζονται φαινόμενα εργατικού ρατσισμού. Στις δημοσκοπήσεις καταγράφεται το μικρότερο ποσοστό σε σχέση με άλλους ευρωπαϊκούς λαούς, των ανησυχούντων εργαζομένων από την παρουσία των ξένων. Αναγνωρίζω ότι οι άνεργοι νιώθουν πως οι αλλοδαποί τους παίρνουν τις δουλειές, αλλά πρέπει να έχουμε ως δεδομένο ότι οι μετανάστες δουλεύουν στις χειρότερες εργασίες, αυτές που οι Έλληνες δεν αναλαμβάνουν πια», συνοψίζει ο κ. Αλέξης Μητρόπουλος, καθηγητής εργατικού δικαίου στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Εφημερίδα «Η Καθημερινή» Κυριακή 31 - 10- 1999

Αφού μελετήσετε τα παραπάνω κείμενα των πηγών 1 και 2 να προβληματιστείτε και να απαντήσετε στα εξής ερωτήματα:

α) Ποιος είναι ο ρόλος των Μ.Μ.Ε. στην υιοθέτηση και στη διάδοση ρατσιστικών προκαταλήψεων και στερεοτύπων;

β) Πώς συμβάλλει ο παράγοντας του οικονομικού ανταγωνισμού μεταξύ των ομάδων στη δημιουργία και στη διατήρηση προκαταλήψεων και στερεοτύπων;

Εργασία 4η

Πηγή 1

«Οι αλλιώτικοι άλλοι τους συναντούμε, ονοματισμένους και ταξινομημένους, σε κάθε μας βήμα, σε κάθε μας πιθανή και απίθανη σχέση: ο «καυκάσιος άρρην, ο έξι πόδια ψηλός» των αμερικανικών αστυνομικών ταινιών, το «δολιχοκέφαλο άριο ίνδαυμα» του ναζισμού, οι καλλονές, οι γιάπιδες, οι κουλτουριάριδες, οι επώνυμοι κι οι επίσημοι. Όμως και οι αλλόκοτοι άλλοι μπορούμε (μας επιτρέπεται) να τους φτιάχνουμε, να τους επιλέγουμε και να τους στιγματίζουμε όπως και όποτε θέλουμε, με την παραμικρή ευκαιρία και για την όποια ασήμαντη αφορμή: ο «καθυστερημένος», ο «υπανάπτυκτος», ο «ύποπτος», ο «ομοφυλόφιλος», όμως και ο «κιτρινιάρης», η «βρωμιάρα», ο «μαλλιός», η «στραβοκάνα», ο «αφτιάς», η «μυταρού» ο «φαλάκρας», το «μαυροτσούκαλο», η «χωριάτα», η «λαϊκουριά», το «γυφτάκι», ο «αλβανός», η «φιλιπινέζα», ο «κακάρapas». Όλα τα γένη του «αλλόκοτου» παρελαύνουν μπροστά μας: ο...,η...,το...

(...) Οι σχέσεις που έχουμε με τη διαφορά σημαίνουν διαπραγματεύση και χειρισμό των σχέσεών μας με το άλλο – ό,τι κι αν είναι αυτό. Όμως στα μάτια των άλλων άλλα καθρεφτίζονται. Τα μάτια των άλλων μπορεί να είναι τουλάχιστον τόσο καχύποπτα όσο και τα δικά μας. Γίνονται καθρέφτης όπου διαπιστώνουμε πόσο «μελαχρινοί» ή πόσο «αλβανοί» δείχνουμε· καθρέφτης όπου κάθε «λευκός» μπορεί να διαπιστώνει πως είναι κι αυτός έγχρωμος και κάθε «έγχρωμος» πως είναι τελικά μια απόχρωση του λευκού δίχως να χρειάζεται να το αποδείξει με το αίμα του. Τα βλέμματά μας διασταυρώνονται. Μεταφράζουμε. Βρίσκουμε σημεία αναφοράς – όχι κανόνες και εξαιρέσεις. Στ' αλήθεια, μοιάζουμε – μήπως όμως διαφέρουμε; Σίγουρα διαφέρουμε – μήπως τελικά μοιάζουμε;»

(Απο το άρθρο της κ. Νόρας Σκουτέρη-Διδασκάλου
«Ο ρατσισμός είναι πάντα εδώ...», κοινωνική ανθρωπολόγος
που διδάσκει στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης)

Πηγή 2

(...) «Ερώτηση δημοσιογράφου: Η ανεκτικότητα και η κατανόηση ως εργαλεία που βοηθούν τις κοινωνίες να επιβιώσουν αποτελούν θεωρητικώς ευσεβείς πόθους, τουλάχιστον για τις μαζικές δημοκρατίες. Μπορούν να λειτουργήσουν στο μέτρο που οι επιμέρους ταυτότητες συγκροτούνται ως αντιθέσεις απέναντι στον «Άλλο»;

(Εντγκάρ Μορέν) Απάντηση: Προφανώς, πρόκειται για μια ανεκτικότητα απέναντι στις ιδέες και στις απόψεις και όχι απέναντι στις βιαιότητες και στα εγκλήματα. Βεβαίως η ανεκτικότητα δεν είναι μια μηδενιστική στάση που συνίσταται στην πεποίθηση ότι όλες οι απόψεις είναι σημαντικές. Η ανεκτικότητα έχει νόημα όταν κάποιος διατηρεί τις απόψεις του, τις πεποιθήσεις του, αλλά ταυτόχρονα πιστεύει ότι πρέπει να σεβαστεί το δικαίωμα έκφρασης του άλλου, ακόμα και αν αυτός έχει αντίθετες ιδέες. Δηλαδή η ανεκτικότητα φέρει πάντοτε μια οδύνη. Δεν είναι εύκολο να είναι κανείς ανεκτικός γιατί θα πρέπει να ανεχθεί να εκφράζονται απαράδεκτες ιδέες. Επομένως, κατά τη γνώμη μου, τα θεμέλια της ανεκτικότητας είναι κατ'αρχάς αδιαχώριστα από τη δημοκρατία, αφού η δημοκρατία απαιτεί συγκρούσεις ιδεών, διαφορές απόψεων, και, κατά δεύτερο λόγο είναι αδιαχώριστα από την έννοια των πραγματικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Είναι ακριβώς αυτό που έλεγε ο Βολταίρος στον αντίπαλό του: «Κύριε, οι ιδέες σας είναι αποκρουστικές, αλλά είμαι έτοιμος να πεθάνω προκειμένου να μπορεί να τις εκφράζεται». Επιπλέον η ανεκτικότητα βασίζεται στο γεγονός ότι, όπως έλεγε ο Πασκάλ, το αντίθετο μιας αλήθειας δεν είναι απαραίτητα ένα σφάλμα, μπορεί να είναι μια αντίθετη αλήθεια. Είναι η δόση αλήθειας που μπορεί να υπάρχει σε αντίθετες απόψεις (...)».

(Από το άρθρο του Εντγκάρ Μορέν «Η ανεκτικότητα είναι οδυνηρή...»)

Εφημερίδα «Το Βήμα» Κυριακή 5 Δεκεμβρίου 1999

Πηγή 3

«Από τις δημοσκοπήσεις για την ξενοφοβία που διενεργεί σε τακτά χρονικά διαστήματα η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωβαρόμετρο), προκύπτουν πολύ ενδιαφέροντα δεδομένα. Σύμφωνα με τα

αποτελέσματα της έρευνας του 1992, οι μισοί σχεδόν Ευρωπαίοι πολίτες συντάσσονται με την άποψη ότι «ο αριθμός των μεταναστών είναι υπερβολικά μεγάλος». Το ποσοστό αυτό αυξάνεται, όπως είναι φυσικό, στις παραδοσιακές χώρες υποδοχής, ενώ στην Ιταλία και στην Ελλάδα τα αντίστοιχα ποσοστά αν και κυμαίνονται σε χαμηλότερα επίπεδα, είναι και εδώ αρκετά υψηλά, γεγονός που υπογραμμίζει τις νέες τάσεις που επικρατούν πλέον όσον αφορά την αντιμετώπιση των μεταναστών και στις χώρες αυτές και τη νομιμοποίηση των ξενόφοβων στάσεων (Δώδος κ.ά. 1996).

Ακόμη, με βάση τα ίδια δεδομένα, το Ελληνικό κοινό εμφανίζει σαφώς μικρότερη διάθεση αποδοχής των μεταναστευτικών ρευμάτων που προέρχονται από τις βαλκανικές και άλλες ανατολικές χώρες ούτε είναι θετικοί σε μια πολιτική ενσωμάτωσης των ξένων. Επίσης, παρατηρείται σημαντική αύξηση των ποσοστών των Ελλήνων που απαιτούν τον αποκλεισμό των μεταναστών, εξέλιξη που αποτελεί συνέπεια των αζιακών ανακατατάξεων (Δώδος κ.ά.1996).

Η επικράτηση και ενίσχυση του φαινομένου του ρατσισμού στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες, σχετίζεται με τις πολιτισμικές ταυτότητες αλλά και με την οικονομική και πολιτισμική κρίση. Ο ρατσιστικός λόγος, όπως βιώνεται σήμερα έχει αλλάξει μορφή, αποτελεί «πολιτισμικό ρατσισμό», καθιστά τους ξένους, άμεσα ή έμμεσα υπεύθυνους για κάθε κοινωνικό πρόβλημα και οδηγεί ομάδες από «εμάς» εναντίων των ξένων και απειλητικών «εκείνων».

(Λάουρα Μαράτου- Αλιπράντη, Παρασκευή Γαληνού, Πολιτισμικές ταυτότητες:

Από το τοπικό στο παγκόσμιο, σελ.116)

«εμείς» και οι «άλλοι» αναφορά στις τάσεις και τα σύμβολα

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ Χρ. Κωνσταντοπούλου – Λ. Μαράτου-Αλιπράντη -

Δ. Γερμανός - Θ. Οικονόμου, ΕΚΚΕ, τυπωθήτω, Αθήνα 1999

Αφού μελετήσετε τα παραπάνω κείμενα των πηγών 1, 2, 3, και με βάση τις κοινωνιολογικές σας γνώσεις:

- 1) Να σχολιάσετε τις παρακάτω προτάσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 297, 298):
 - α) «Μπορούμε να πούμε ότι σε κάθε σύγχρονη, τουλάχιστον, κοινωνία, ο ρατσισμός βρίσκεται **εν δυνάμει**».
 - β) «Στο πλαίσιο των πολυπολιτισμικών, δημοκρατικών κοινωνιών, δε γίνονται ανεκτές, διακρίσεις στο επίπεδο των ατομικών και συλλογικών

δικαιωμάτων. Από νομική άποψη, οι κοινωνίες αυτές διασφαλίζουν και ενισχύουν το δικαίωμα στη διαφορά. Εγγυώνται την ισότητα των ευκαιριών και την ελεύθερη έκφραση και ανάδειξη όλων των επιμέρους πολιτισμικών ταυτοτήτων. Οι πολυπολιτισμικές δημοκρατικές κοινωνίες δεν ανέχονται και δεν επιτρέπουν τη διαφορετική αντιμετώπιση των ατόμων με κριτήρια το φύλο, την ηλικία, την εθνική και τη φυλετική προέλευση, τη θρησκεία κλπ. Είναι κοινωνίες που βασίζονται από τη μία μεριά, σε μια κοινώς αποδεκτή δημόσια κουλτούρα, και, από την άλλη, στο δικαίωμα της διαφοράς στην ιδιωτική ζωή των πολιτών».

- 2) Να απαντήσετε στο ερώτημα: Υπάρχει ο κίνδυνος έξαρσης του ρατσισμού στη Χώρα μας και με ποιο τρόπο μπορεί να αντιμετωπιστεί;

Εργασία 5η

Πηγή 1

«Το παράδοξο στον υψηλό πολιτισμό που ανέπτυξε η Αθήνα τον 5^ο αιώνα π.Χ. είναι ότι αφενός ήταν ένας από τους πρώτους γνήσια λαϊκούς πολιτισμούς, αφετέρου όμως απέκλειε τη συμμετοχή του μεγαλύτερου μέρους του λαού. Η πολιτισμική ζωή δεν ήταν πια αποκλειστικότητα μιας ολιγάριθμης προνομιούχας τάξης, παρά υπόθεση της μεγάλης μάζας των ελεύθερων πολιτών. Όμως αυτοί οι ελεύθεροι πολίτες στήριζαν την ύπαρξή τους στην εργασία των δούλων και είχαν τη δυνατότητα να ασχοληθούν με αυτό τον πολιτισμό μόνο επειδή οι γυναίκες τους αναλάμβαναν τη φροντίδα του νοικοκυριού και την ανατροφή των παιδιών. Αλλά οι γυναίκες δεν είχαν περισσότερα δικαιώματα από τους δούλους και η συμμετοχή τους στη δημιουργία των πολιτισμικών αξιών ή στην απόλαυσή τους ήταν εξίσου μηδενική».

Η ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΑ η προέλευση και το μέλλον του κοινωνικού μας συστήματος, Ernest Borneman, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1988 (σελ. 238)

Πηγή 2

«ΑΘΗΝΑΙΟΣ:(...) Σε σας βεβαίως, Κλεινία και Μέγγιλε, τα συσσίτια των ανδρών ωραία και θαυμάσια, όπως ακριβώς είπα, και επικρατήσανε κάποια θεϊκή ανάγκη, αλλά τα γυναικεία συσσίτια που κακώς δεν έχουν περιλειφθεί σε κάποια νομοθεσία και ποτέ δεν είδε το φως της δημοσιότητας ο κανονισμός της συσσιτήσεώς τους. Αλλά

επειδή, ακριβώς, το γυναικείο φύλο είναι από τη φύση πιο κρυφό και πιο πανούργο από μας τους άντρες, επειδή είναι πιο αδύνατο, δεν έπραξε σωστά ο νομοθέτης να υποχωρήσει και να το αφήσει έξω από τους νόμους. Εξ αιτίας αυτής της παράλειψης πολλά έχουν ξεφύγει από την προσοχή σας, ενώ η κατάστασή τους θα ήταν τώρα πολύ καλύτερη αν είχαν περιληφθεί στο νόμο. Γιατί δεν αποτελεί, όπως θα νόμιζε κανείς, το μισό μονάχα του όλου θέματος που μας απασχολεί το να παραλείψουμε να τακτοποιήσουμε τις γυναίκες, αλλά όσο η γυναικεία φύση είναι από την άποψη της αρετής κατώτερη από την ανδρική τόσο μεγαλύτερη είναι η διαφορά τους από το διπλάσιο».

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΝΟΜΟΙ (α΄-ζ΄), Απόδοση: Βασίλη Μοσκοβη
Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1988, (σελ. 463)

Πηγή 3

«Η πολιτική οργάνωση της αρχαίας Ελλάδας, πριν και μετά τη δημιουργία της πόλης-κράτους, περιόριζε τη γυναίκα στην άσκηση συγκεκριμένων ποκογενειακών ρόλων και, κατά κανόνα, της παρείχε ελάχιστες ευκαιρίες συμμετοχής στη δημόσια ζωή. Η γυναίκα-σύζυγος ενός άνδρα με πλήρη πολιτικά δικαιώματα, κλεισμένη τις περισσότερες μέρες του χρόνου μέσα στο σπίτι, είχε ως κύριες ασχολίες της το νοικοκυριό και την ανατροφή των παιδιών. Ένας τέτοιος περιορισμός είχε και κάποια διαλείμματα, όταν στην πόλη γίνονταν γιορτές και θρησκευτικές τελετές, ή όταν η οικογένεια συμμετείχε στις συνηθισμένες κοινωνικές εκδηλώσεις. Η γυναίκα δεν αποκλείστηκε ποτέ από τη θρησκευτική ζωή».

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ,
ΟΕΔΒ, Β΄ Λυκείου (Θεωρητική κατεύθυνση), Αθήνα 1998, (σελ. 66)

Αφού μελετήσετε τα κείμενα των πηγών 1,2,3, και με βάση τις κοινωνιολογικές σας γνώσεις, να σχολιάσετε την πρόταση του σχολικού σας βιβλίου σελ. 298 «Οι σεξιστικές προκαταλήψεις καθορίζουν, εδώ και πολλούς αιώνες, τους ρόλους των ανδρών και των γυναικών».

Εργασία 6η

Να βρείτε τα σεξιστικά στερεότυπα στην Αρχαία Ελλάδα από το ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: *Κοινωνικοί θεσμοί* (σελ. 59-86) και *Η καθημερινή ζωή* (σελ. 119-135) του βιβλίου ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ της Β' Λυκείου.